

ВІЗУАЛЬНІ МИСТЕЦТВА

УДК 745(477); 75.051(477)

I. M. PALUMBO DE VIVO

ВІДОМІ МАЙСТРИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ У ТВОРАХ ЗАСЛУЖЕНОГО ХУДОЖНИКА УКРАЇНИ М. ВАРЕННІ

У статті досліджено та виявлено унікальність тематичної картини відомого митця і педагога Прикарпаття М. Варенні «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва», що репрезентує процес становлення і розвиток мистецької освіти в Україні. Розглянуто біографічні дані про художника, портрети відомих народних майстрів декоративного мистецтва Гуцульщини – пензля М. Варенні. Охарактеризовано зміст творчості провідних народних майстрів Гуцульщини, які були фундаторами мистецького навчального закладу в Косові.

Ключові слова: народні майстри, Косівське училище, «викладачі-засновники», творча спадщина, унікальність картини.

И. Н. ПАЛУМБО ДЕ ВИВО

ИЗВЕСТНЫЕ МАСТЕРА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА ГУЦУЛЬЩИНЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ЗАСЛУЖЕННОГО ХУДОЖНИКА УКРАИНЫ Н. ВАРЕННИ

В статье исследована и выявлена уникальность тематической картины известного художника и педагога Прикарпатья Н. Варенни «Преподаватели-основатели Косовского училища прикладного искусства», которая представляет процесс становления и развития художественного образования в Украине. Рассмотрены биографические данные о художнике, портреты известных народных мастеров декоративного искусства Гуцульщины – кисти Н. Варенни. Охарактеризовано содержание творчества народных мастеров Гуцульщины, которые были основателями художественного учебного заведения в Косове.

Ключевые слова: народные мастера, Косовское училище, «преподаватели-основатели», творческое наследие, уникальность картины.

I. M. PALUMBO DE VIVO

THE FAMOUS MASTERS OF ORNAMENTAL-APPLIED ART OF GUZUL REGION IN THE WORKS OF HONOURED UKRAINIAN ARTIST M. VARENENYA

In the article it was researched and discovered the uniqueness of the thematic picture of famous artist and teacher of Pricarpattya M. Varennya «The teachers-founders of Kosiv college of ornamental art», that represents the procces of creation and development of art's education in Ukraine.

This is one of the best M. Varennya work. On the canvas we can see a group of six characters, the folk masters and the teachers of Kosiv college. This is a big composition, in the centre of which we can see three main characters of famous masters. In the centre there is an engraver U. I. Korpanyuk, on the right there is an embroideress H. U. Herasymovych, on the left there is an engraver V. V. Guz. These three main characters are depicted in the moment of creative communication, wearing the white Guzul national clothes with marvellous embroidery of red and orange colours. This is a group portrait with magnificent exposition of the works of the Guzul folk art. Around the characters of the plot there are wooden trunk, plates, ceramic vases, embroidered tablecloth, woven carpets and other works of art. All works of art were done carefully and in details, that show us their national uniqueness and beauty. All composition was done in warm and golden-pink range. The lightness of the light's transformation into the shadow gives the characters and the surrounding objects natural forms. In spite of the amount of depicted characters on the picture and on the wealth of folk products the work looks completely full and in tone.

M. Varennya was a great expert of introducing into the plot the symbolic elements, and did them the main accent of the composition. So, on the picture «The teachers-founders of Kosiv college of ornamental art» there are two main rich of content elements. The first one is the embroidered towel of the embroideress Herasymovych, which lie on the table and show the audience the embroider «road» to the unbelievable world of the Guzul region art. The elements of such «road» and the invitation are common only for woman nature.

The second element is the wide open palms of the master Korpanyuk. The right hand is the Old Slavonic symbol. You can find the open palm in the old rocky draws through out the world. This symbol, in general, has the same meaning in the whole world.

At the picture, except such general emotional characteristics as openness, honesty, kindness the character's right hand gesture represents the final introduction of the audience into the plot of the picture by concentrating the attention on his palms. Thus, the open palm's gesture of the Guzul carving master helps the audience to concentrate on the centre of the unique atmosphere of the Guzul artistic environment and on all the works and masters. Both elements, the Herasymovych's towel and the Korpanyuk's hand are parallel and subordinate, so called, right diagonal of the picture, which always symbolizes the progress and emphasizes their pity and symbolic interconnection.

The uniqueness of M. Varennya work «The teachers-founders of Kosiv college of ornamental art» is the only group portrait in Ukraine, where these famous people are depicted.

This article is considered the biographic datas of the Honoured artist of Ukraine M. Varennya and other part of his creative legacy dedicated to famous persons of Kosiv region. Especially, the portrait «Herasymovych H. U. is the master of Guzul embroidery» (1956), «The portrait of the Guzul carving master V. Guz» (1980), where you can see the master in the beauty of the carving in his house; the work «The Guzul region is the land of the art» (1977). The contribution of great respect in his work dedicated to the folk Guzul region masters, M. Varennya gave the central place in his best works to Korpanyuk and Herasymovych. The research of Varennya legacy dedicated to famous masters-founders of the Kosiv college of the ornamental art, is the vivid example of Ukrainian culture, art and education rebirth. You can find the portraits of Kosiv folk masters in the collection of Ivano-Frankivsk artistic museum. You can see the work «The teachers-founders of Kosiv college of the ornamental art» at the central entrance of the building. The picture «The Guzul region is the land of the art» was bought by the Cultural Department to the Artistic fund of Ukraine. All the works show the M. Varennya essence as the artist and the teacher.

The article characterized the plot of Guzul region Folk masters' creative work, who were the founders of the artistic school in Kosiv.

Key words: folk masters, Kosiv college, «the teachers-founders», artistic legacy, the uniqueness of the picture.

Дослідження спадщини М. Варенні, присвяченої видатним народним майстрам-засновникам Косівського училища прикладного мистецтва, є яскравим прикладом актуалізації відродження регіональної української культури, мистецтва й освіти. Представлені у пропонованій статті портрети народних майстрів Косівщини знаходяться у збірці Івано-Франківського

обласного художнього музею. Твір «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» зайняв гідне місце на центральному вході цього закладу. Картину «Гуцульщина – край мистецтва» закупило Міністерство культури для Художнього фонду України. Однак сьогодні не існує жодних досліджень з цієї тематики, окрім ілюстрацій вказаних полотен М. Варенні у виставкових каталогах та невеликої згадки в одній із наукових праць про створення митцем образів народних майстрів. Саме тому, на нашу думку, дослідження є актуальним. У ньому використані ілюстрації каталогів (М. Федорак, Інеси Слов'янки), у яких немає аналізу вказаних у цій статті творів, фотоархів Івано-Франківського обласного художнього музею, стаття І. Дундяк «Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво» з культурно-мистецької панорами Івано-Франківська (короткий аналіз творчості М. Варенні) та електронні ресурси про народних майстрів Косівщини.

Метою статті є дослідження й аналіз творчості М. Варенні, присвяченої відомим народним майстрам Гуцульщини, виявлення унікальності твору «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» як свідчення історичного факту становлення й розвитку мистецької освіти в Україні.

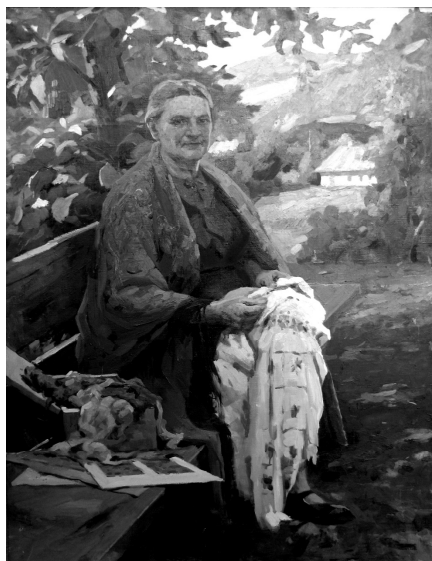
У творчій спадщині заслуженого художника України М. Варенні залишилися полотна, присвячені відомим персоналіям Косівщини, зокрема портрети «Герасимович Г. Ю. – майстер гуцульської вишивки» (1956), «Портрет майстра гуцульської різьби по дереву В. Гуза» (1980), а також жанрові твори митця «Гуцульщина – край мистецтва» (1977), «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» (1989).

Варення Микола Романович (1917–2001) – український живописець і графік. Народився в с. Калинове Луганської області. Навчався в Одеському художньому училищі (1936–1940). У 1946 вступив до Інституту живопису ім. І. Рєпіна при Академії мистецтв у Ленінграді. У 1952–1961 рр. – викладач Косівського училища прикладного мистецтва. У 1958 р. став членом Спілки художників України, обіймав посаду голови правління Івано-Франківської організації Спілки художників. У 1961 році очолив Івано-Франківську дитячу художню школу. Заслужений художник України з 1987 року. З 1993 по 2001 р. – доцент мистецького факультету Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Жив і працював у Івано-Франківську. Твори художника знаходяться в музеях України, у тому числі Національному художньому музеї України, Івано-Франківському художньому та краєзнавчому музеях, в музеях багатьох країн світу та в численних приватних зібраннях [7].

Педагогічна діяльність М. Варенні почалася в 1950-ті роки у Косівському училищі прикладного мистецтва (нині Косівське училище прикладного та декоративного мистецтва). Після закінчення у 1952 році Ленінградського інституту живопису, скульптури і архітектури ім. І. Ю. Рєпіна та Академії мистецтв СРСР, «в період творчої праці у Ленінградському художньому фонді М. Варенні було запропоновано викладацьку діяльність... на Гуцульщині, куди він згодом переїжджає» [5, с. 3].

Самовідданій творчій і педагогічній праці М. Варенні в Косові впродовж багатьох років, як і праці інших відомих викладачів, Косівська райдержадміністрація на офіційному сайті дала високу оцінку: «У свій час тут працювали відомі народні майстри, художники, науковці: Сагайдачний Є. Я., Варення М. Р., Гавриш В. В., Гуз В. В., Герасимович Г. Ю., Вінтоняк М. В., Федірко М. Ю., які посіли гідне місце в історії Гуцульщини II половини ХХ століття». М. Варення – автор тематичних картин з життя Гуцульщини, на яких правдиво і поетично ... створено яскраві образи майстрів народного мистецтва...», – зазначає І. Дундяк [2, с. 25].

Гармонійне поєднання творчої та педагогічної діяльності М. Варенні надавали великої наснаги митцю для відтворення у власних полотнах відомих персоналій Косівщини, з якими співпрацював пліч-о-пліч. У той період митець-педагог познайомився з багатьма майстрами прикладного мистецтва Косова. Так, у 1956 році він написав портрет відомої вишивальниці, ткалі, члена Спілки художників України з 1958 року, заслуженого майстра народної творчості з 1960 року Г. Герасимович.

*«Герасимович Г. Ю. – майстер гуцульської вишивки»,
1956 рік, н.о., 136×106
Івано-Франківський обласний
художній музей.*

У 1921 р. Г. Герасимович переїхала до Косова, де займалася килимарством, працювала в спілці «Гуцульське мистецтво». У 1924–1937 рр. брала участь у художньо-промислових виставках, у тому числі у Львові (1930). У 1940–1955 р. викладала художню вишивку в Косівському училищі прикладного мистецтва. Основні твори: вишивки – чоловічі сорочки, жіночі блузки, покривала, рушники, до-ріжки, серветки, скатертини, гардини; килимарство – килим «Кучер», верета «Космацька»; живопис – «Автопортрет», «Бабуся», «Гуцулка», «Гуцулка на коні», «Натюрморт», «Ставок», «Хата в Рибному», «Яблука». Майстриня внесла свою частку у розвиток тематичної художньої вишивки – портрети І. Франка, М. Черемшини, Т. Шевченка. Твори зберігаються в музеях Коломиї, Снятина, Івано-Франківська, Львова, Києва [4]. У Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського зберігається 18 творів майстрині [8].

У 1980 році М. Варення створив «Портрет майстра гуцульської різьби по дереву В. Гуза», на якому майстер зображений в оточенні краси дерев'яного різьбярства у його власному будинку-музеї під час роботи над своїм новим твором. Неповторною є композиція декору кожного твору В. Гуза. Красу різьблених мотивів підкреслює інкрустація ме-

талевими дротиками, каплями. Орнаменту доповнюють дзвіночки – «дармовіси» та накладні елементи, що підсилюють їх декоративність і роблять вироби оригінальними і самобутніми.

М. Варення познайомився з В. Гузом, коли ще жив і працював у Косові. Це було в п'ятдесяті роки. Володимир Гуз, як і М. Варення, теж викладав у Косівському училищі прикладного мистецтва. В. Гуз родом зі Стрия, що на Львівщині. (02. 04. 1904 – 09. 07. 1991, м. Косів, Ів.-Франківської обл.). В. Гуз – видатний майстер у техніці «сухої» плоскої різьби, випалювання, рельєфної різьби, інкрустації, гравірування по металу. Викладач, знавець українського декоративно-прикладного мистецтва, член Спілки художників СРСР (1958). Закінчив Львівську промислову школу, художньо-декоративне відділення (1930–1933). З 1939 р. по 1964 р. працював на різних посадах у Косівському училищі прикладного мистецтва, завідувачем виробництва артілі «Гуцульщина» та у виробничо-художніх майстернях ХФ УРСР. Був нагороджений медаллю «За трудову відзнаку», учасник всесоюзних, республіканських та місцевих виставок. У Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського зберігається 70 творів майстра [1]. Асортимент його творів: тарілки, рахви, шкатулки, свічники-трійці, вази, боклаги, альбоми, книги-адреси, пенали, топірці, спортивні кубки, меблі. Твори зберігаються у музеях світу. Майстер також вивчав спадщину Шкрібляків, народний фольклор, техніку ткацтва і художню обробку металу, технологію кераміки.

*«Портрет майстра гуцульської різьби по дереву В. Гуза» 1980 рік, н.о., 100×159.
Івано-Франківський обласний
художній музей.*

Митець і педагог М. Варення не тільки був закоханий у власну творчу справу, якій присвятив усе своє життя, але він водночас високо цінував і прославляв у своїх творах таланти і плоди творчості інших людей. Данину великої поваги у своїй творчості, присвяченій народним

митцям Гуцульщини, М. Варення виявив до образу видатного майстра різьби Ю. Корпанюка, надаючи йому, як і Г. Герасимович, одне з центральних місць у своїх найкращих полотнах.

*«Гуцульщина – край мистецтва»,
1977, п.о.*

*Ілюстрація з обкладинки каталога
[6].*

*(Г. Герасимович – вишивальниця,
П. Цвілик – майстер художнього
розпису, Ю. Корпанюк – різьбяр).
Художній фонд України.*

Знайомство та співпраця з Ю. Корпанюком надали М. Варенні можливість для поглибленого вивчення особистості народного майстра, прийомів і технік його різьблення, а також створення чисельних начерків, замальовок та етюдів образу різьбяра з натури. Юрій Іванович Корпанюк (1892–1977) народився в с. Яворів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Визначний народний майстер у техніці «сухої» плоскої різьби, рельєфної різьби, інкрустації, інтарсії. Онук славетного різьбяра Юрія Шкрібляка, член СХ СРСР (1959), заслужений майстер народної творчості України (1960), учасник та лауреат багатьох виставок в Україні, Польщі, Росії, Болгарії, Франції, Канаді, Монголії, Бельгії. Його твори зберігаються в багатьох музеях світу. У Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського зберігається понад 100 творів майстра [3]. Різьбленню навчався у батька – Івана Корпанюка, а також у материних братів – Василя та Миколи Шкрібляків. З 1944 року працює в експериментальній майстерні Косівської артлі «Гуцульщина». Асортимент творів його доволі великий: тарілки, пляшки, шкатулки, ложкарі, рахви, цукорниці, свічники-трійці та ін. Творчість Ю. Корпанюка, послідовника роду Шкрібляків, а також творчий талант Г. Герасимович та В. Гуза, передача ними власного досвіду молодому поколінню стали фундаментальною основою для заснування Косівського училища прикладного мистецтва. Полотно «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» (1989) – це ще один з найкращих творів майстра М. Варенні.

*«Викладачі-засновники
Косівського училища
прикладного мистецтва»,
1989 рік, п.о., 111×164.*

*Косівське училище
прикладного та декоративного
мистецтва
(центральний вхід)*

Картина символізує силу і багатство краси прикладного мистецтва Косівщини. Вона знайшла своє втілення в закладенні фундаментальної основи державного навчального закладу з метою передачі великого творчого досвіду відомих народних майстрів наступним молодим поколінням, а також для продовження його самотнього життя і розкриття нових талантів.

У пам'ять про цю важливу для косівського краю подію, М. Варення обрав жанр тематичної картини, який у свою чергу гармонійно поєднав з жанром групового портрета. Цей твір – своєрідна образотворча ода.

На полотні зображена група із шести осіб – народних майстрів і викладачів Косівського училища. Це велика чотирипланова композиція, центральне місце якої займають три головні фігури видатних майстрів. У центрі – різьбяр Ю. І. Корпанюк, праворуч – вишивальниця Г. Ю. Герасимович, ліворуч – різьбяр В. В. Гуз. Вони зображені в момент творчого спілкування, одягнуті в білі гуцульські сорочки з розкішною вишивкою червоних та оранжевих кольорів. Позаду них, на третьому плані, три постаті косівських викладачів, зображені для виділення головних персонажів, у контрастному темному одязі. Чітко передано, з якою увагою вони слухають майстрів і водночас приємно усміхаються.

Саме тут М. Варення проявив себе як справжній спадкоємець міцної академічної школи, який втілює свої знання і великий практичний досвід роботи у професійній анатомічній побудові фігур, у витонченій кольоровій гамі. У руках персонажів – твори народного мистецтва: вишиваний рушник, різьблені та інкрустовані вироби з різних порід дерев – пляшка, ваза і таріль.

Груповий портрет обрамлений пишною експозицією творів народного мистецтва Гуцульщини. Навколо героїв сюжету – дерев'яні скрині, тарелі, розписані керамічні вазы, вишиті скатертини, ткани орнаментовані килими та інші витвори мистецтва. Кожний народний виріб майстер пензля опрацював у найдрібніших деталях, що характеризують їх національну неповторність і красу. В теплій, золотисто-рожевій гамі колоритно об'єднав усю композицію. Легкість переходів світла в тінь надає персонажам та навколишнім предметам природних форм. Незважаючи на кількість зображених героїв на картині та на все багатство народних виробів, твір виглядає суцільним і тонально витриманим.

М. Варення був великим майстром введення в сюжетну лінію твору символічності певних елементів зображення, робив їх певним акцентом композиційної побудови. Так, на картині «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» введено два великі змістові елементи. Перший – це вишиваний рушник майстрині Герасимович, злегка розгорнутий на столі, який починається від нижньої лінії полотна і через її центр гостинно запрошує і вводить глядача, простеляючи йому розшиту «дорогу» в неповторний світ мистецтва Гуцульщини та його пізнання. Елемент такої «дороги» і запрошення до неї є притаманним тільки природі жінки.

Другим елементом є широко розгорнута догори долоня майстра Корпанюка. Права рука як символічна десниця відома ще за старослов'янських часів. Відкрита долоня зустрічається у стародавніх наскельних малюнках у цілому світі. Цей символ у загальних рисах має приблизно однакове трактування у світі.

На цій картині, окрім таких загальних емоційних характеристик, як відкритість, чесність, доброзичливість, жест правої руки персонажа репрезентує остаточне введення глядача у зміст картини, засобом миттєвої підсвідомої фіксації погляду, концентрації уваги на його долоні та подальшого радіального споглядання. Таким чином, жест відкритої долоні майстра гуцульської різьби підводить глядача для вникнення у центр унікальної атмосфери буяння гуцульського мистецького середовища, представленого усім багатством неповторних, самотніх творів та його прославленими майстрами. Обидва елементи – рушник Герасимович і рука Корпанюка – є майже паралельними між собою, підпорядковані умовній правій діагоналі картини, яка завжди символізує прогрес, підкреслює їх змістовний і символічний взаємозв'язок. Унікальність твору М. Варення «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» полягає в тому, що він сьогодні є єдиним на Україні, де зафіксовано груповий портрет цих видатних людей.

М. Варення надав високу оцінку факту створення мистецького навчального закладу в Косові, великому досвіду і неповторній красі творчості його засновників. Саме в цьому творі він найбільш глибоко розкрив свою нерозривну сутність як митця і педагога. Зміст цієї картини підкреслює процес становлення і розвиток мистецької освіти на Прикарпатті зокрема і в Україні в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуз Володимир Васильович. Національний музей народного мистецтва ... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nmu.gov.ua
2. Дундяк І. Образотворче та графічне мистецтво. Культурно-мистецька панорама Івано-Франківська: 350-річчю надання місту магдебурзького права присвячується / І. Дундяк / [Г. Карась (гол. авт. кол.), В. Дутчак, І. Монолатій, І. Дундяк [та ін.]]. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. – 180 с. + 60 іл.
3. Корпанюк Юрій Іванович. Національний музей народного мистецтва ... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nmu.gov.ua
4. Косівська районна державна адміністрація Івано-Франківської області. Косівська райдержадміністрація, 2006–2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kosiv.info/rda/
5. Слов'янка І. Ювілейна виставка творів живопису і графіки М. Варенні / І. Слов'янка. – Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 1997. – С. 3–6.
6. Федорак М. Виставка творів живопису і графіки Миколи Варенні. Каталог / М. Федорак. – Облполіграфвидав, Івано-Франківськ, 1979. – 28 с.
7. Художники – Варення Микола Романович (1917–2001) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kogners.kiev.ua · 20 КБ
8. 120 років від дня народження Ганни Герасимович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.library.te.ua/library_content/calendar/.../03_4.html

УДК 769:655.326.6(477.54) «1910/1919»

В. С. ЯРОВА

ЛІНОГРАВІЮРА В МИСТЕЦТВІ ХАРКОВА 1910-Х РОКІВ

У статті викладено результати дослідження становлення ліногравіюри в мистецтві Харкова початку ХХ століття. Розглянуто шляхи та обставини появи нової графічної техніки в місцевому художньому середовищі. Окреслено коло митців, які зверталися до новітнього матеріалу, введено в науковий обіг маловідомі твори.

Ключові слова: українське мистецтво, харківська графіка, ліногравіюра.

В. С. ЯРОВАЯ

ЛИНОГРАВИЮРА В ИСКУССТВЕ ХАРЬКОВА 1910-Х ГОДОВ

В статье изложены результаты исследования становления линогравюры в искусстве Харькова начала ХХ века. Рассмотрены пути и обстоятельства появления новой графической техники в местной художественной среде. Определён круг художников, которые обращались к новому материалу, введены в научный оборот малоизвестные произведения.

Ключевые слова: украинское искусство, харьковская графика, линогравіюра.